

nih finančnih možnosti, predvsem pa zaradi povečanega števila študentov je ekskurzij v zadnjih letih vedno manj. Z domačim „terenom“ se zato študentje spoznajo pri individualnem raziskovalnem delu (zbiranje gradiva za naloge), predvsem pa pri najrazličnejših oblikah počitniških praks, ki so lahko individualne ali skupinske (timske). PZE za etnologijo sodeluje z vsemi ustanovami, ki so povezane s stroko. Zanje in v okviru njihovih programov študentje opravljajo številne raziskave. Razen tega so študentje na najrazličnejše načine vključeni v raziskovalne naloge, ki zadevajo domačo etnološko problematiko (npr. rajonizacija, monografije...). Prav ob konkretnem raziskovalnem delu pa lahko poteka tudi najboljša vzgoja in izbira kadrov, ki so stroki še kako potrebni. Ob aplikaciji metodoloških izhodišč sodobne slovenske etnologije v prakso lahko govorimo o večjih možnostih tudi na tem področju. Usmerjanje bodočih etnologov, raziskovalcev načina življenja Slovencev, na vsa nova delovna področja pa bo uspešno potekalo le na osnovi njihovih konkretnih raziskovalnih hotenj in rezultatov.

Ob predmetu Etnologija Slovencev se razen nakazanih ponujajo še nekatere misli. Zdi se, da bo na sedanji stopnji razvoja domače etnološke problematike potrebno še nekaj časa (ali stalno) računati z zgoščenim a tudi kritično preverjenim in dopolnjenim pregledom problematike po klasični strukturi. Raziskovalna naloga Rajonizacija bo omenjeno strukturo v marsičem lahko nadgradila v smislu strnjjenih sintetičnih in časovno zaokroženih pregledov, ob upoštevanju krajevne in še zlasti socialne določenosti. Pozornost bo kazalo posvetiti tudi zasledovanju posameznih kulturnih sestavin in še zlasti njihovih nosilcev na Slovenskem v okvirih družbenozgodovinskih razmer posameznih obdobj. Prizadevati si bo treba za sintetične prikaze območij slovenskega etničnega ozemlja v posameznih časovnih obdobjih. Ta pregled pa ne bo popoln, če ne bomo upoštevali tudi zaokroženih prikazov posameznih profesionalnih in družbenih skupin in skupnosti ter njihovega načina življenja na Slovenskem, pa tudi v okviru manjših območij. Vse te možne smeri naj bi se oblikovale ob vsakoletnih kurzij skladno s siceršnjimi individualnimi raziskovalnimi prizadevanji nosilca vaj in predavanj. V seminarju bomo poskušali odpirati tudi nove smeri, ki so značilne za današnji način življenja Slovencev (npr. turizem). Iz vseh navedenih sklopov, ki smo jih navedli, bodo morale tudi v bodoče izhajati vse ostale obveznosti, zlasti študentske raziskovalne naloge, terenske vaje in (počitniška) praksa. Seveda pa ne smemo zanemariti pomembne, če že ne osnovne sestavine: kritičnega spoznavanja in vrednotenja zgodovinskega razvoja slovenske etnološke misli. Nadaljevali bomo s sistematičnim pregledom, študentje pa naj bi ob seznanjanju z deli posameznih avtorjev prispevali pomemben delež k rasti gradiva za strokovno retrospektivno bibliografijo. V najbolj daljnji perspektivi bi morali videti tudi sintetične obdelave načina življenja Slovencev v posameznih obdobjih zgodovinskega razvoja. Vendar pa je to širše vprašanje, ki vsekakor zadeva vse slovenske etnologe. Ob vsem navedenem pa se v okviru etnologije Slovencev ne bomo nikoli odrekli obravnavanju posameznih kulturnih sestavin. Seveda se naše gledanje nanje bistveno razlikuje od sedanjega — zanimajo nas njihovi nosilci in dejstvo, da nam le skupaj z nosilci lahko pomagajo pri razkrivanju podobe nekega življenjskega stila.

OPOMBE

- 1 — V. Novak, Etnologija. 50 let slovenske univerze v Ljubljani 1919 — 1969, Ljubljana 1969, s. 228. Primerjaj tudi: V. Novak, Seminar za etnologijo na Univerzi v Ljubljani. Glasnik ISN SAZU 1/1957, št. 4, s. 25.
- 2 — Prim. analizo seminarjskih in diplomskih nalog na PZE za etnologijo od 1953—1980, v: Način življenja Slovencev 20. stoletja, Ljubljana 1980, Knjižnica Glasnika SED št. 1, 90—111.
- 3 — n. d. št. 1, s. 231
- 4 — Na osnovi zapisov, poročil in osebnih poročil nekaterih študentov smo sestavili pregled ekskurzij in počitniških praks na PZE za etnologijo od 1949 do 1980. Pregled seveda na nekaterih mestih ni popoln.
- 5 — V. Novak, Seminar za etnologijo na Univerzi v Ljubljani. Glasnik ISN SAZU 1/1957, št. 4, s. 25.

Ljubljana, 27. 10. 1980

JANEZ BOGATAJ

ETNOLOGIJA NARODOV IN NARODNOSTI JUGOSLAVIJE

Ob oblikovanju učnega programa za etnologijo Jugoslavije se odpira vprašanje, kaj naj bi predmet dajal in kaj je glede na stopnjo razvoja vede moč dati. Drugo vprašanje se nanaša na možnosti povezovanja pedagoškega dela z znanstvenim.

Gledano dolgoročno bi nas v okviru etnologije Jugoslavije zanimala zgodovina vsakdanjega življenja in kulture od naselitve do danes z upoštevanjem različnosti v razvoju posameznih narodov in podobnosti na določenih kulturno geografskih območjih. Oblikovanje take vsebine predmeta je odvisno od obsega in zasnov raziskav, ki so bile opravljene za posamezna področja in obdobja. Poleg tega pa bi delo terjalo precej časa in naporov. Glede na nerapoložljive sile se bo potrebno v začetku omejiti le na obravnavo razvoja posameznih nacionalnih etnologij in na obravnavo izbranih poglavij.

Pregled bi zato v začetku zajemal razvoj etnologije na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Srbiji z upoštevanjem Vojvodine in Kosova, Črni Gori in Makedoniji. Stroka bi bila prikazana v povezanosti s splošnim družbenim dogajanjem v posameznih obdobjih z obravnavo pojmovanja predmeta in metodološke usmerjenosti. Izbrana poglavja bi bila namenjena obravnavi predvsem nekaterih sestavin družbene kulture, npr. družinski zadrugi, vaški skupnosti, oblikam medsebojne pomoči ipd. Taka razdelitev se mi zdi ustreznejša kot razdeljenost snovi po sistematiki s prikazom materialne, družbene in duhovne kulture za vso Jugoslavijo, ker je spričo neenakomerne obdelanosti in različne metodološke usmerjenosti nevarnost, da bi prevladovala snov z nekaterih področij in za nekatere narode.

Rast kvalitete predmeta bo v prihodnje povezana s tem, kakšne bodo možnosti za raziskovanje v posameznih

republikah in pokrajinah in koliko bo medrepubliškega sodelovanja na skupnih raziskovalnih projektih.

Edini večji etnološki projekt je bil po vojni Etnološki atlas Jugoslavije, vendar gradivo še ni bilo v celoti obdelano in objavljeno. Do zdaj je bilo narejenih več poskusnih kart in objavljenih nekaj študij posameznih kulturnih setavin. Poleg izmenjave mnenj na strokovnih srečanjih je bilo dvoje občasnih sodelovanj etnologov, ko se je sestavljal sintetični prikaz etnologije Jugoslavije za sovjetsko edicijo Narody mira v šestdesetih in sedemdesetih letih.

Temeljna skupna naloga zato še vedno ostaja sintetični prikaz etnologije Jugoslavije. Kako naj bi bil prikaz zasnovan — v enciklopedični obliki po geslih, po področjih etnološke sistematike, časovnih razdobjih ali pa nacionalnih etnologijah — je stvar skupnega dogovora. Nedvomno pa je potrebno čim prej začeti z delom na skupnem projektu.

Druge vzporedne dolgoročne naloge so še bibliografija, zgodovina stroke, primerjalne krajevne, regionalne in tematske študije in še kaj. Kratkoročne naloge so lahko: bibliografija po letu 1945, primerjalna zgodovina etnologije po posameznih obdobjih, primerjalne študije izbranih problemov npr. delitev dela v jugoslovanski družini, vsakdanje življenje delavcev iz drugih republik (razlike med domom in novim okoljem), vsakdanje življenje mladine, oblike povezovanja in razlikovanja v lokalni skupnosti v več izbranih vaseh ali manjših mešanih naseljih, Slovenci v drugih republikah itd. Tem je seveda še več, a bi jih bilo potrebno izbrati tudi glede na zanimanje drugje, če bi sodelovali raziskovalci iz drugih republik.

Poleg možnosti za vključevanje raziskovalnih tem v medrepubliške projekte, kar se trenutno kaže kot težja naloga, saj med približno petnajstimi projekti ni nobene etnološke, ostaja verjetno še možnost za vključevanje v slovenske projekte. Etnološko raziskovalno delo je poleg projektov SAZU organizirano v okviru Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete v projektu Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem s tremi podprojekti: Način življenja Slovencev 20. stoletja, Kultura NOB in Slovensko izseljenstvo in kultura. Od Znanstvenega inštituta in Marksističnega centra Filozofske fakultete pričakujem vso podporo za vključevanje raziskovalnih nalog iz jugoslovanske etnologije v projekte republiškega in medrepubliškega značaja.

Za dopolnjevanje predmeta bi bilo potrebno v prihodnje organizirati več gostovanj predavateljev iz drugih republik tudi z daljšimi kurzi predavanj. Dosedanja praksa je že bila, da je vsaj enkrat letno gostoval predavatelj z dvema predavanjema. Poleg tega bi bilo potrebno vzdrževati stalno izmenjavo znanstvenih in pedagoških izkušenj med etnologi zagrebške, beograjske in ljubljanske univerze, kar naj bi pospešilo prenašanje informacij in znanstvenih ugotovitev v pedagoški proces.

Srečanja študentov etnologije v okviru gibanja Mladi raziskovalci bi bilo potrebno razširiti tako, da bi sodelovalo na njih čim več študentov na različnih območjih. Želeli bi sodelovanje tudi pri oblikovanju tem. Študentom bi bilo potrebno v prihodnje omogočiti obiskovanje posameznih semestrov na drugih dveh oddelkih za etnologijo, s tem da je to všteto v redni študij. Izmenjava na podiplomskem študiju do neke mere že poteka.

Kot nadaljevanje študija Etnologije narodov in narodnosti Jugoslavije bi bilo sčasom verjetno smotrno uvesti v okvirih podiplomskega študija še smer Primerjalna jugoslovanska etnologija.

DUŠA KRNEL—UMEK

ŠTUDIJ NEEVROPSKE IN EVROPSKE ETNOLOGIJE

Na oddelku za etnologijo je v poletnem semestru 1950 dr. Niko Zupanič začel s predavanji „Etnografija Afrike“ (eno uro tedensko), ki so nato tekla še v šolskem letu 1950/51. Ob koncu šolskega leta 1950/51 je Zupanič s temi predavanji zaključil in študentje so v naslednjih letih lahko slišali kaj več o neevropskih ljudstvih in kulturah le pri predavanjih dr. Boža Škerlja iz antropologije, ki so jih poslušali skupaj z biologi višjih letnikov. Po Škerljevi smrti 1961. leta so se tudi takšna antropološko-etnološka predavanja nehala, vendar so bila v predelani in dopolnjeni obliki že naslednje leto natisnjena v knjigi „Ljudstva brez kovin“.

Pouk neevropske etnologije je spet začel redno teči v šolskem letu 1964/65, ko je asistent Slavko Kremenšek pod vodstvom predstojnika Vilka Novaka prevzel vaje iz neevropske etnologije po dve uri tedensko. V letih 1965/66 in 1966/67 pa je prihajal iz Zagreba honorarno predavat neevropsko etnologijo dr. Milovan Gavazzi. Ko je bil v oktobru 1967 dotedanji asistent dr. Slavko Kremenšek izvoljen in potrjen za docenta je prevzel predstojništvo novo ustanovljene katedre za občo in neevropsko etnologijo. S tem je tudi odpadla potreba po honorarnih predavanjih dr. Milovana Gavazzija. Odtlej so potekala predavanja neevropske etnologije po dve uri tedensko za drugi in tretji letnik študentov, ki so vpisovali etnologijo kot B predmet in tretji in četrti letnik študentov pod A. Ciklus predavanj je torej trajal dve leti; po en semester za pregled osnovne etnološke problematike vsakega kontinenta (Afrike, Amerike, Azije in Avstralije z Oceanijo). Predavanja so obravnavala pri vsakem od kontinentov:

1. geografsko-klimatsko, antropološko in lingvistično podobo,
2. etnogenezo etničnih skupin in sodobno etnično sestavo,
3. nadrobnejši ogled načina življenja posameznih etničnih skupin.

Čeprav so se predavanja v osnovi ponavljala vsako drugo leto pa so bila vsakokrat dodana različna izbrana poglavja, namenjena natančnejši obravnavi posameznih problemov. Predavanja je dopolnjeval ogled ilustrativnega gradiva (etnoloških kart, literature in diapozitivov). V šolskem letu 1980/81 je prevzel predavanja iz neevropske etnologije asistent mag. Zmago Šmitek, ki je začasno ohranil obseg in notranji razpored snovi nespremenjen.

Študij etnologije Evrope je potekal od leta 1960/61 dalje v obliki predavanj dr. Vilka Novaka z dvema tedenskima urama za študente drugega letnika pod A in B. Leta 1977/78 je asistent Zmago Šmitek ob pomoči drugih delavcev PZE vodil vaje in predavanja iz evropske etnologije dokler jih ni v šolskem letu 1980/81 prevzel v